

**Közhuszárból  
tábornok** Hermann Róbert:  
Gáspár András  
honvédtábornok  
Kecskemét, 2005.

Ma többet tudunk az 1848–49-es szabadságharcról, mint maguk a résztvevők – ami történelemzedékek sorának köszönhető. Érdemes közülük külön megemlíteni azt az 1980-as években indult generációt, amely szívós munkával a korábbi időszakban perifériára szorított hadtörténetírást helyezte vissza jogaiba. Kutatási eredményeinek köszönhetően döbbenhet rá újra és újra az utókor a honvédsereg és a mögötte álló társadalom ragyogó történelmi teljesítményére.

Ennek a hadtörténet-generációnak a tagja Hermann Róbert, aki a *Kecskeméti a szabadságharcban* sorozatban kiadott monográfiájában Gáspár András honvéd tábornok életét dolgozta fel.

A huszárnak állt kecskeméti csizmadialegénynak az élettörténete szinte népmesébe illő, pedig történelmi hősről a XIX. század magyar társadalmi valóságából lép elénk. A szerző anyakönyvek, egyházi, családi iratok és főként a bécsi Kriegersarchivból előásott katonai dokumentumok adataiból, titkos jellemzéseiből, kiadott és kiadatlan naplókából kelti életre Gáspár Andrást, aki nem a lángoló vadzseni, ahogy Napóleon óta a forradalmi tábornokokat hajlamosak vagyunk elképzelni, hanem „nagyon jó lovas, szorgalmas, illedelmes, ezredében szeretett és nagyrabecsült” derék tiszt, aki mindössze századosi rangról és szép családi életéről ábrándozik. Kortársaihoz hasonlóan természetes, hogy négy nyelven beszél, s földrajzból és történelemből képezi magát.

A honvédseregbe felsőbb parancs és a természetes hazaszeretetet viszi. A harctéren ugyanolyan derék és kötelességtudó, mint amilyen huszonhat éven át volt a lakatnyában. Éppen józansága az, ami a forradalmi lobogás időszakában ráirányítja Kossuth és Görgey figyelmét. Tulajdonságai azonban jelzik korlátait is. A derék katona kevés ott, ahol Bem vagy Görgey józan ész felülíró tehetségére van szükség.

A hatvani ütközet közepén kapja meg tábornoki és hadtestparancsnoki kinevezését. A győzelem után elköveti élete első szakmai hibáját, ami ötvennyolc huszárjának az életébe kerül. Ezután elbizonytalanodik, túl óvatossá válik és – magasabb szintű önálló kezdeményezőkézség híján – egész hadtestével távol marad a döntő isaszegi csatától. A kapott bírálatok még óvatossá teszik, a tavaszi hadjáratot a békeidőben jól bevált katonakerény, a „pontos parancsteljesítés, semmi

egyéni kezdeményezés” jegyében szolgálja végig. „Egyszerűségében rendkívül bátor katona volt, és hazájáért szívből rajongott; – ő sohase féltette a személyét, de mindég a seregét; ez vala hibája!” – írja róla találóan Pongrácz István (máig kiadatlan) naplójában. Alkalmatlanságát belátva, a győzelem után betegségére hivatkozva felmentését és békeszolgálati beosztást kér. Ezt később sokan úgy értelmezték, hogy nem értett egyet a függetlenségi nyilatkozattal. Így – akaratán kívül – elkerülte tábornoktársai sorsát, az akasztófát. Ferenc József azonban 1851 telén nem azért kegyelmezett meg a tíz évi várfogságra ítélt Gáspárnak, mert 1849 április végén kilépett az aktív katonai szolgálathoz. 1851. február 22-én rajta kívül még száztizennégy honvédtiszt hátralévő büntetését engedték el. Ezt követően Nagyváradon élt rendőrségi felügyelet alatt, majd 1853 májusában Biharra költözött. 1848 eszméit, a szabadságharcban játszott szerepét élete végéig öntudatosan vállalta, s büszke volt a nevéhez fűződő hatvani győzelemre.

Az életrajzot bőséges jegyzetanyag, eddig ismeretlen levelek, okmányok, hadijelentések egészítik ki. Az itt közzétett Okmánytárban közli Hermann Róbert Gáspár András 1862. január 29-én Biharban kelt s a Pesti Napló szerkesztőségének címzett levelét. E hozzászólásában a honvéd tábornok Kmety György Görgey Artúrnak a *Mein Leben und Wirken in Ungarn (Életem és működésem Magyarországon 1848-ban és 1849-ben)* című visszaemlékezését pellengérré állító 1853-as gúnyiratára, ezen belül is a saját személyét érintő bírálatra reagál. Természetesen isaszegi mulasztásáról van szó: „Az 1849-ik évi április 6-ára szóló fővezéri diszpozíció szerint a magyar hadsereg Damjanich alatti jobbszárnyának fedezése, és az ellenségnek Aszódnáli visszanyomása volt feladatomban. E feladatot én pontosan teljesítettem is, – s legjobb akaratom mellett sem léphettem át az ezen diszpozíció által számomra kijelölt határt; – mert a csatát intéző fővezér kombinációit önhatalmú vállalkozásaimmal zavarni s így az általa ohajtott sikert netán megghiúsítani nem állott s nem állhatott szándékomban.” (Sajátos, hogy Gáspárnak ezt a nyilatkozatát végül sem a Pesti Napló és korábban a Magyarország sem közölte, így az Görgey Istvánnál került letétbe. Ez mintha az bizonyítaná, az érintett személy válaszában közlésétől eltekinteni nem csupán napjaink bevett sajtógyakorlata.)

A kötet, más munkáihoz hasonlóan felmutatja Hermann Róbert történetírói erényeit: úgy tudományos, hogy izgalmas és érthető a témában járattan olvasó számára is.

Somogyi Győző